

Folket på finansmarknaden?

*Begreppet folkaktier och idén om finansmarknadens
demokratisering under 1990-talets
privatiseringsvåg i Sverige*

CHARLOTTE NILSSON

Abstract

This article contributes to discussions on Sweden's rapid and thorough financialization process by examining how the people's shares concept has been used in both public discourse and marketing campaigns since the mid-20th century to increase shareholding among the Swedish public. It focuses on the privatization of state-owned companies during the mid-1990s and how the centre-right government applied the people's shares concept in marketing design and rhetoric to advance the idea of financial market democratization. The analysis covers the share sales campaigns of forest management company AssiDomän and mortgage lender Stadshypotek as well as the popular educational "People's shares project", conducted by lobbying organization Aktiefrämjandet. The article reveals that from heated political-ideological discussions on people's shares and owner democracy around 1960, the concept was depolitized, emerging as related to the tradition and reliability of both large Swedish industry and welfare state ("People's home") ideals.

Keywords: people's shares, financial market, financialization, privatizations, 1990s, public shareholding

Inledning

Några veckor in på 2000-talet möttes *Dagens Industri*-läsarna av rubriken: "Den mäktigaste folkrörelsen: Fler aktieägare än löntagare i Sverige".¹ Tidningen föreslog alltså att svenskarnas huvudsakliga ekonomisk-politiska identitet inte längre var arbetstagare utan investerare. I egenskap av aktieägare skulle följaktligen fler svenskar beröras av – och bry sig om – finansmarknadens utveckling än arbetsmarknadens. Under 1990-talets

* Charlotte Nilsson, forskare i etnologi och ekonomisk historia, Lunds universitet och Copenhagen Business School, charlotte.nilsson@kultur.lu.se.

andra hälft hade framväxten av en kunskapsbaserad postindustriell ekonomi, med den nya it-teknologin som lokomotiv, skapat höga förväntningar inför det nya århundradet med en närmast explosiv tillväxt för aktiemarknaden och skarpt stigande börskurser. Det var en stor kontrast till det tidiga decenniets djupa bank- och finanskris.² Vid samma tid skedde ett symboliskt skifte då svenska hushåll för första gången i historien hade större finansiella tillgångar i direktägda aktier än på traditionella banksparkonton.³ Utöver den gynnsamma ekonomiska konjunkturen fanns det en omständighet som hade eldat på svenskarnas ökade engagemang på aktiemarknaden under 1990-talet: privatiseringarna av statliga företag. Dessa hade nämligen åtföljts av erbjudanden till svenska medborgare om att köpa rabatterade aktier i de företag som skulle gå från statligt till privat ägande. Nu stod den socialdemokratiska regeringen inför en ny försäljning av ett statligt bolag – Telia. Den omfattande reklamkampanjen som skulle rullas ut under våren 2000 präglades, liksom den borgerliga regeringens privatiseringar tidigare under 1990-talet, av en specifik tankefigur – det anrika telefonbolaget skulle bli Sveriges nästa *folkaktie*.⁴

I den här artikeln analyseras hur begreppet folkaktier definierades och användes för att marknadsföra aktieäggande för privatpersoner i Sverige under privatiseringsvågens kulmen vid 1990-talets mitt. Vid sökning på "folkaktie" i digitaliserade svenska dagstidningar förekommer begreppet allra först i slutet av 1950-talet (fig. 1). Det är emellertid först i samband med 1990-talets privatiseringar av statliga bolag som begreppet nyttjades i marknadsföring för att göra nya kategorier av svenskar till aktieägare. År 2000 intar en ohotad första plats vad gäller antal folkaktieomnämningar i tidningarna, med 509 träffar. Det var då Teliakampanjen ägde rum. Därefter kommer 1994 med 190 träffar. Året var höjdpunkten på den borgerliga regeringens privatiseringsprogram som inleddes i och med regeringstillträdet hösten 1991 och avslutades formellt efter valförlusten tre år senare. Genom att undersöka aktiviteter under 1994 blottläggs hur folkaktier tog form som ett marknadsföringsbegrepp, vilket också ansågs tillräckligt legitimt och attraktivt för att den efterföljande regeringen, trots annan ideologisk hemvist, skulle tillämpa detsamma några år senare.

Förekomsten av det som har benämnts folkaktier har varit central i utvecklingen av ett svenskt aktieägarsamhälle.⁵ Begreppets användning i svensk offentlighet har trots det inte tidigare undersökts vetenskapligt. Att analysera vilka betydelser som folkaktiebegreppet har fyllts med, bidrar till ökad förståelse av Sveriges utveckling från socialdemokratisk välfärdsstat med hårt reglerad ekonomi vid 1900-talets mitt till ett marknadsorienterat samhälle med påtagligt stort enskilt engagemang på finansmarknaden vid seklets slut. En rad svenska och internationella forskare

har ställt sig frågan om hur denna omvandling kunde ske i så rask takt och dessutom utan större politiskt och socialt motstånd.⁶

Historiskt sett medförde Sveriges bankorienterade finansiella system att börshandel upplevdes perifer, rentav tvivelaktig, av såväl allmänhet som stora delar av näringslivet. Svenska hushåll ägnade sig huvudsakligen åt traditionellt banksparande och företag vände sig till bankerna vid kapitalbehov.⁷ Från 1980-talets mitt utvecklades emellertid detta i marknadsorienterad riktning. Avregleringen av kreditmarknaden och införandet av statliga lånesubventioner, det vill säga ränteavdrag, bidrog till att svenskarna blev ett högt skuldsatt folk.⁸

Samtidigt utvecklades aktier och fonder till en framträdande sparform bland svenskarna, delvis med statliga reformer och initiativ som katalysatorer. Utöver pensionsreformen 2000, som innebar att alla svenska arbetstagare blev indirekta aktieägare via premiepensionsfondssystemet, har såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar genomdrivit stimulanser av fondsparande liksom skattelättnader för kapitaläggande.⁹ I dag äger ungefär sju av tio vuxna svenskar andelar i fonder, men direktinnehav av aktier är också ansevärt, med drygt 2,3 miljoner unika ägare.¹⁰ Förvånande nog har forskare i lägre grad intresserat sig för det direkta aktieägandet bland svenska hushåll, trots att det per definition förutsätter någon form av engagemang i och/eller tilltro till enskilda företag, näringsliv och finansmarknad, vilket inte nödvändigtvis gäller bostads- och konsumtionslån eller pensions- och fondsparande. Också vad gäller svenskers privata, direkta aktieäggande har staten haft en påtaglig roll, inte minst såsom marknadsförare av så kallade folkaktier under 1990-talet.

Denna undersökning gör nedslag i det, i jämförelse med 2000, bortglömda "folkaktieåret" 1994. Två högprofilerade aktieförsäljningskampanjer – skogsbolaget AssiDomän och bolåneinstitutet Stadshypotek – analyseras. Det förstnämnda, AssiDomän, var en regelrätt privatisering av ett statligt ägt företag, medan det sistnämnda, Stadshypotek, var en riksdagsbeslutad börsnotering av ett dessförinnan närmast ägarlöst kreditinstitut. Båda försäljningarna var en del av regeringens strävan till ett breddat aktieäggande. Vidare utforskas stiftelsen Aktiefrämjandets folkbildningsarbete "Folkaktieprojektet", som inbegrep banker, dagstidningar, TV och studieförbund över hela landet. Projektet initierades i kontakter mellan regeringen och stiftelsen under 1994 och fortsatte planeras under samma år, även om det var först under våren 1995 som det genomfördes. Materialet består av annonser och artiklar i svenska dagstidningar (Kungliga bibliotekets digitala tjänst *Svenska tidningar*, sökord "folkaktie"), reklambroschyrer och försäljningsprospekt från Lunds universitetsbiblioteks vardagstrycksamling, handlingar ur organisationsarkiv (Aktiefrämjandets arkiv, Centrum för Näringslivshistoria och ABF:s

arkiv, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek), samt motioner och propositioner ur Riksdagens digitaliserade dokumentarkiv.

Idén om finansmarknadens demokratisering

Den idéhistoriska klangbotten är föreställningen om finansmarknadens demokratisering, det vill säga att människor från alla samhällsskikt blir mer involverade, ekonomiskt såväl som kulturellt, i vad som pågår på marknaden för finansiella tillgångar. Artikulerad såsom en demokratisering är idén normativ: det finns såväl samhälls- som privatekonomiska förtjänster i att många människor är aktiva finansiella aktörer. Uppfattningen härrör ideologiskt från liberalismens värnande om privat äganderätt. Under 1900-talet har liberalkonservativa regeringar och idéorganisationer i västvärlden eftersträvat samhällssystem i vilka alla medborgare ges möjlighet – och uppmanas – till att äga dels sin bostad, dels aktier och andra värdepapper. Ofta har begrepp som beskrivit denna idé och ambition inbegripit orden demokrati och/eller folk. I Storbritannien har det exempelvis formulerats såsom *property-owning democracy* ("egendomsägende demokrati") och *popular capitalism* ("folklig kapitalism"). Båda begreppen associeras i dag vanligen med Margaret Thatchers konservativa styre under 1980-talet, men åtminstone det första myntades redan under 1920-talet.¹¹ En rad besläktade koncept som cirkulerat på andra sidan Atlanten för att beteckna idealet om ett utbrett folkligt ägande inbegriper *investor's democracy* ("investerardemokrati", tidigt 1900-tal), *people's capitalism* ("folkkapitalism", 1900-talets mitt) och *owner society* ("ägarsamhället", runt sekelskiftet 2000).¹²

Utöver en ideologiskt förankrad strävan efter en finansmarknad som är relevant och åtkomlig för många människor, har det givetvis funnits en kommersiell aspekt i att tala om demokratisering. Exempelvis finansinstitut, börsföretag och regeringar som planlagt privatiseringar av statsägda bolag, har velat aktivera en bred kundgrupp som låntagare och investerare.¹³ Att använda en demokratiseringsretorik har dessutom varit centralt inom den i sekler livaktiga privatekonomiska rådgivningsgenren. Investeringshandböcker, tidningars aktiespalter och *finfluencers* på sociala medier har sagt sig visa hur "vanliga" människor – och inte längre enbart eliten – kan få sitt kapital att växa genom att investera i rätt typer av tillgångar.¹⁴

Förvisso existerar det en motsatt uppfattning om värdet av (den förmenta) demokratiseringen. Den har utvecklats inte minst under det senaste halvseklats omfattande finansiella avregleringar och expansion av mängden finansiella intermediärer (banker, fondbolag, låneinstitut, försäkringsbolag och så vidare), vilket har lett till att många privatpersoner

bär stor ekonomisk risk genom sina bostadslån, konsumtionskrediter, aktieinvesteringar och pensionssparanden. En kritisk forskningsinriktning beskriver en så kallad finansialisering av vardagslivet där finansmarknadens produkter, diskurser och logiker fått allt större inflytande över människors liv. Det har skett samtidigt som välfärdsstaten anses ha retirerat som leverantör av ekonomisk trygghet för medborgarna.¹⁵ Framväxten av ett ägarsamhälle, eller en egendomsekonomi, med massinvesteringskultur som ett av sina främsta kännetecken har inte enbart genererat krav på allt större enskilt ekonomiskt risktagande, utan också minskad demokrati och ökande ekonomiska och sociala klyftor, menar en del.¹⁶ Andra har istället pekat på hur utbildnings- och arbetsmarknadsreformer tillsammans med politiska stimulanser av folkligt ägande och sparande har lett till en genomgripande förmögenhetsutjämning under 1900-talet och en "demokratisering av ägande".¹⁷

I den föreliggande texten beskrivs hur aktörer som verkade för ett breddat aktieäggande laddade *begreppet* folkaktier med *idén* om finansmarknadens demokratisering för att intressera medborgare för att köpa företagsandelar. Undersökningen visar hur demokratiseringsretoriken tog form i marknadsföringsmaterial och medieutsagor, bland annat genom att folkaktier sammanfördes med andra begrepp som inleds med folk-, huvudsakligen folkhem, folkrörelse och folkbildning. Eftersom dessa i den svenska kulturella kontexten bär starka associationer av (socialdemokratisk) välfärdsstat, är det noterbart att aktörer som strävade efter ökat privat ägande valde dem för att söka mobilisera såväl köpintresse som legitimitet. När *Dagens Industri* liknade aktieäggande vid en folkrörelse i den inledningsvis återgivna rubriken från 2000 var det alltså knappast en godtyckligt vald benämning utan ett vedertaget uttryckssätt för att aktivera idén om finansmarknadens demokratisering i Sverige.

Närmast diskuteras folkaktiebegreppets innebörder och associationer i svensk tidningsoffentlighet från 1900-talets mitt fram till tidigt 1990-tal. Därefter redogörs för huvuddragen i regeringens privatiseringsprogram 1991–1994 med tonvikt på ambitionen att främja ett spritt aktieäggande. Den efterföljande tredelade analysen undersöker AssiDomän- respektive Stadshypotekskampanjernas samt Folkaktieprojektets utformning och retorik. I en avslutande diskussion dras trådarna samman kring vad begreppet folkaktier har betytt för svenskarnas aktieäggande då och nu, och i vilken mån idén om finansmarknadens demokratisering förverkligades i samband med 1990-talets privatiseringsvåg.

Folkaktiebegreppet i svensk offentlighet sedan 1900-talets mitt

Även om det var först i samband med 1990-talets privatiseringar av statliga bolag som begreppet folkaktier kan sägas ha nyttjats i marknadsföringssyfte var det varken nytt eller neutralt vid decenniets ingång. En tillbakablick på svensk tidningsoffentlighet visar att folkaktier redan var ideologiskt förankrat, dels i liberal samhällssyn, dels i nationell hederskänsla över ett framgångsrikt storföretagssverige.

Folkaktier förekom i svenska dagstidningar allra första gången i maj 1956 då *Aftonbladet* skrev om det nyligen genomförda österrikiska valet. Det vinnande konservativa partiet ämnade genomföra en "avsocialisering" av statsägda industrier och göra "österrikiska folket till de verkliga ägarna av landets industriella tillgångar genom utfärdande av s.k. folkaktier".¹⁸ Året därefter skildrade en svensk tidning den så kallade folkkapitalismens framfart i så vitt skilda länder som Österrike, Västtyskland, USA och Rhodesia. Folkkapitalismen beskrevs som "en tydlig tendens att flytta över tyngdpunkten från banksparandet till aktiesparandet".¹⁹

Också med avseende på svenska förhållanden nämndes folkaktier första gången under 1957. Högerpartiet hade då i sin skuggbudget presenterat hur den statliga upplåningen kunde göras mindre genom att andelar i statliga gruvbolaget LKAB såldes som folkaktier.²⁰ Med inspiration från brittiskt konservativt håll hade partiets ledare Jarl Hjalmarson fört fram begreppet "egendomsägande demokrati" – eller, helt enkelt, ägardemokrati. Vid sidan av högre andel bostadsägande bland befolkningen var sparstimulerande åtgärder och ett breddat företagsägande de främsta sätten att sprida den ekonomiska makten.²¹ År 1959 rapporterades folkaktier, vid sidan av skattestopp och atomförsvar, utgöra kärnan i högerpartiets handlingsprogram inför kommande valrörelse.²² Omnämningarna av folkaktier kulminerade samma år med 68 träffar i tidningsmaterialet.

Strax före 1960 etablerades alltså folkaktiebegreppet i svensk offentlighet såsom förknippat med högerpolitiska idéer om ökat privat ägande och minskat statligt. Socialdemokratiska och socialistiska tidningar avfärdade tankegångarna som ett sätt att omfördela gemensamma tillgångar till ett fåtal privata redan kapitalstarka ägare. Högerpartiet vann inte riksdagsvalet 1960 och därefter syntes folkaktier alltmer sällan i tidningsoffentligheten. Det försvann emellertid inte utan omnämndes stadigt mellan en och tio gånger per år från 1963 till 1978. Under perioden genomgick begreppet vad som kan beskrivas som en avpolitisering. Det kopplades sällan till partipolitik eller politisk-ideologiska uppfattningar, men desto oftare till enskilda svenska storföretag.

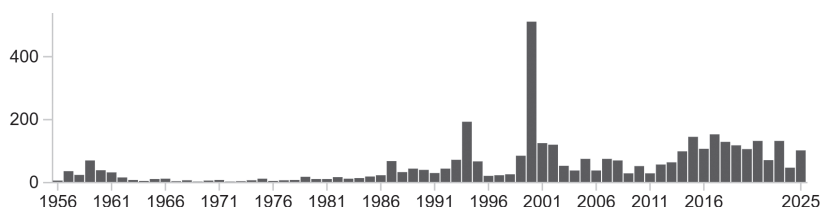

Fig. 1 Sökning på "folkaktie" i Kungliga bibliotekets Svenska tidningar, tidningar.kb.se.

Under 1960- och 1970-talet var det privata aktieägandet var ännu lågt i Sverige. Det var politiskt nedprioriterat och kulturellt närmast misstänkliggjort.²³ Knappt var tionde hushåll ägde börsnoterade aktier 1975 och innehavens förekomst och storlek korrelerade kraftigt med faktorer som ålder, inkomst och bostadsort – typiska aktieägare var äldre, välbemedlade storstadsbor.²⁴ I de undersökta tidningarna var det under dessa årtionden ett särskilt bolag som omnämndes i egenskap av folkaktie – Volvo. År 1974 beskrevs företaget som en "typisk 'folkaktie'" med sina 108 000 ägare.²⁵ Med Sveriges då drygt 330 000 hushåll med aktieinnehav i börsbolag, var Volvo också det enda företag som nådde ett sexsiffrigt antal ägare.²⁶ Möjligen är det från detta historiska sammanhang som den ännu vedertagna definitionen av en folkaktie som en aktie ägd av minst 100 000 svenskar härstammar.²⁷ Vid sidan av ett högt ägarantal hade Volvo förhållandevis gamla anor (första bilen rullade ut från fabriken 1927) och tillverkade produkter som många svenskar ägde och brukade i vardagen. Dessutom var Volvo välkänt och framgångsrikt även utomlands: "Att äga en Volvoaktie var som att äga en del av aktiebolaget Sverige", som ekonomhistoriken Tom Petersson har formulerat det.²⁸

Först under 1980-talets andra hälft ökade förekomsten av folkaktiebegreppet igen. Från decenniets mitt fram till tidigt 1990-tal omnämndes det i genomsnitt runt 35 gånger per år. Under 1987 då antalet omnämningar sköt i höjden (66) sålde den socialdemokratiska regeringen en mindre del av statsägda Procordia, huvudsakligen till stora institutionella ägare och en kritisk debatt kring en missad möjlighet att skapa en folkaktie följde.²⁹ År 1989 ombildades Trygg-Hansa från sakförsäkringsrörelse till aktiebolag, vilket innebar att de cirka en miljon försäkringstagarna i ett slag blev aktieägare och Trygg-Hansa det svenska börsbolag som med råge hade det mest spridda ägandet.³⁰ Dock, även om dessa företagsspecifika händelser drev på folkaktieförekomsten i tidningarna, var det ännu Volvo som dominerade. Exempelvis under 1986 handlade 12 av 21 omnämningar om biltillverkaren. Det aktuella året hade företaget 161 300 ägare och beskrevs upprepade gånger som "folkaktien framför alla".³¹ En viss politisk-ideologisk dimension fördes alltså tillbaka till folkaktiebegreppet

under denna period, inte minst när den enligt högern misslyckade Procordiaprivatistseringen gjordes 1987. Men fokus på enskilda svenska stora bolag, och då i synnerhet Volvo, var fortfarande utmärkande för folkaktiekontexten.

Att privatpersoners engagemang på den finansiella marknaden har karaktäriserats som en nationellt samlande handling är USA ett exempel på. Under första världskriget sålde den amerikanska staten *liberty bonds* ("frihetsobligationer") till allmänheten för att finansiellt stötta de allierade i kriget. Att köpa obligationerna marknadsfördes som en patriotisk plikt och blev många amerikaners första möte med finansmarknaden.³² Vid seklets mitt genomförde New York-börsen en omfattande pr-kampanj som syftade till att öka allmänhetens intresse för aktieinvesteringar. I såväl dags- och personaltidningar som varuhusfönster marknadsfördes aktieäggande under devisen "Own your share of American business".³³

Vad gäller relationen mellan aktieäggande, nationell samling och demokratisering är begreppet folkaktie i den svenska kontexten särskilt intressant. Nyss nämnda amerikaner kallar aktier i stora, väletablerade, finansiellt stabila företag såsom Microsoft, Coca-Cola och Johnson & Johnson för *blue chip stocks* – en term som inte alls anknyter till aktiens spridning på det sätt som motsvarande svenska folkaktier gör.³⁴ Folkaktiebegreppet föreslår inte bara ett spritt äggande, utan också att innehaven återfinns bland "vanliga" svenskar – folket.

I Sverige har själva folkbegreppet varit föremål för diskursiv kamp sedan åtminstone 1800-talets mitt.³⁵ Under 1900-talets början användes det i vissa samhällsreformer som syftade till att samla befolkningen och förbättra dess livsvillkor – en folkkyrka inrättades 1905 och en allmän pensionsförsäkring infördes 1913 under benämningen folkpension.³⁶ Folkhemsbegreppet brukades under samma tid emellanåt av konservativa och liberala politiker, men sitt politiska genombrott anses det ha fått med socialdemokraterna som under sent 1920-tal började omstöpa sin samhällsvision och politiska avsikt från klasskamp till medborgarhem – ett jämlikt hem för alla svenskar, oavsett klasstillhörighet.³⁷ Med tiden blev folkhemmet en central metafor i utvecklingen av det svenska välfärds-samhället med modernitet och demokratisering som ledord. Än i dag är denna idékontext den helt klart dominerande, även om begreppet stundom plockats upp av politiska falanger från Miljöpartiet till Sverigedemokraterna i försök att lansera slagkraftiga framtidsvisioner.³⁸ Folkhemmet (oftast med inledande versal) uppfattas också internationellt närmast som en synonym till den svenska socialdemokratiska välfärdsstaten mellan 1930-talets mitt och 1970-talets mitt.³⁹

Begreppet folkaktier – liksom uttrycket om aktiesparande som en folk-rörelse – kan vid första anblicken ses som något paradoxalt: (liberalt)

privat ägande under (socialdemokratiska) kollektivistiska värderingar. Genomgången ovan visar emellertid att vid 1990-talets ingång hade begreppet folkaktier till stora delar avpolitiserats från den initiala högerliberala betydelsekontexten och i stället främst satts i förbindelse med stora framgångsrika svenska företags tillförlitlighet och tillgänglighet, med Volvo som främsta exempel. När en tidning 1987 rapporterade från folkaktiebolagets välbesökta årsstämma, beskrevs Volvo sörja för sitt varumärke såsom ”en folkrörelse som säljer folkaktier på posten”.⁴⁰

Privatiseringsprogrammet 1991–94: Att främja ett spritt aktieägande

Svenska staten har ägt företag sedan tidigt 1900-tal. Det ursprungliga skälet var att skydda landets naturtillgångar vilka legat till grund för dess basindustrier, framför allt skog, gruvor och stål. Vidare har kapitalintensiva infrastrukturverksamheter, exempelvis järnväg, telekommunikation och vattenkraft, typiskt sett varit statligt ägda.⁴¹ Under efterkrigstiden och fram till tidigt 1980-tal tilltog svenska statens företagsägande. Detta var emellertid inte främst avhängigt de under perioden styrande socialdemokratiska regeringarnas ideologiska strävanden, vilket man skulle kunna tro. I stället var anledningen till förstatliganden närmast pragmatism och realpolitik. Den allra största ökningen skedde nämligen under det sena 1970-talets borgerliga regering, då den strukturella industrikrisen hotade såväl enskilda företags fortlevnad som regioners arbetstillfällen.⁴² Också i sin roll som garant för det finansiella systemet har svenska staten tagit över hela eller delar av privata affärsbanker på obestånd under såväl 1920- som 1990- och 2000-talets ekonomiska kriser.⁴³

Även om det statliga företagsägandet alltså befann sig på sin höjdpunkt under tidigt 1980-tal, var det samtidigt alltmer ifrågasatt. Redan under 1970-talet hade kritik av de statliga bolagens ineffektivitet börjat luckra upp legitimiteten för statligt ägande.⁴⁴ Dessutom blåste starkt marknadsvänliga vindar i västvärlden, inte minst från 1979 då Ronald Reagan tillträdde som USA:s president och Margaret Thatcher blev premiärminister i Storbritannien. Utbrett privat ägande var en hörnsten i Thatchers vision om en så kallad *popular capitalism*. Den brittiska regeringen genomförde mellan 1979 och 1990 privatiseringar av fyrtio statsägda tillgångar, vilket inbringade 33 miljarder pund till statskassan och tredubblade antalet aktieägare i landet. Politikerna aktiverade mellankrigstidens diskurs om *property-owning democracy* först med avseende på medborgares möjligheter att äga sin bostad men så småningom också gällande ett spritt aktieägande i samband med företagsprivatiseringarna. Demokratiseringsretoriken var framträdande i försäljningskampanjerna

där allmänheten erbjöds stora rabatter vid köp av aktier i de dittills statsägda företagen.⁴⁵

I Sverige tillträdde en ny borgerlig regering den 4 oktober 1991. Redan en knapp månad senare lade näringsminister Per Westerberg fram en proposition om privatisering av statligt ägda företag, i vilken regeringen föreslogs få bemyndigande att helt eller delvis sälja statens innehav i 35 namngivna bolag.⁴⁶ Fri konkurrens och decentraliserat ägande genom-syrade de fyra anförda skälen till privatiseringarna. Ett av motiven var vikten av ägarspridning. Ett redan ”betydande intresse bland enskilda människor för ett ökat aktiesparande” borde tas tillvara eftersom det inte bara ökade tillgången på riskvilligt kapital utan också var ”bra för vitaliteten i svensk ekonomi om många människor såsom ägare engagerar sig i hur det går för företagen och strävar efter att påverka deras utveckling”.⁴⁷ Ett spritt ägande beskrevs här inte syfta till de tilltänkta ägarnas fördel utan näringslivets och de enskilda företagens. Men när regeringen därefter framhöll 1980-talets privatiseringar i Storbritannien som förebild, underströks samtidigt att nya demografiska grupper i landet nu ägde aktier.⁴⁸ Demokratisering som legitimitetsgrund framskymtade även under rubriken ”köpkategorier” där försäljningens huvudsakliga inriktning slogs fast – allmänheten och de anställda skulle ges bred möjlighet att teckna aktier. Som ägare skulle de anställda dessutom få ökat medinflytande.⁴⁹

AssiDomänkampanjen 1994: ”Nu kan alla köpa skog”

När 1990-talet inleddes med en förödande fastighets- och bankkris, drabbades svenskarna såsom anställda, låntagare och konsument. Företag gick i konkurs och omfattande arbetslöshet följde. BNP och kronans värde föll medan inflationen och räntan sköt i höjden. Bostadsägare fick också se sina hem förlora i värde (även om de största prisfallen snarare var på den kommersiella fastighetsmarknaden där omfattande spekulation hade ägt rum sedan andra halvan av 1980-talet). De som ägde aktier i svenska börsnoterade företag påverkades däremot i mer begränsad omfattning. Stockholmsbörsens generalindex slutade på röda siffror bara under krisens första år 1990 (-28%). Såväl 1991 som 1992 gav börsen med detta mått positiv avkastning, +11% respektive +8%, och 1993 landande på remarkabla +53%.⁵⁰ När fastighetsmarknaden och banksektorn vacklade betänkligt, framstod alltså aktier som något mer pålitliga investeringar.

Parallellt med hanteringen av den ekonomiska krisen fortgick den borgerliga regeringens privatiseringsprogram. Under 1993 hade tre fjärdedelar av den statliga försvarskoncernen Celsius aktiestock sålts. Bara 5,5 av 18 miljoner aktier hade dock varit tillgängliga för anställda och den

svenska allmänheten. Kritiken hade inte låtit vänta på sig när endast var sjunde privatperson som anmält intresse i slutändan fick köpa aktier, medan institutionella, också utländska, investerare hade förvärvat merparten av bolaget. Liksom vid försäljningen av stålföretaget SSAB året dessförinnan hade inköpspriset dessutom varit lågt, vilket enligt kritiker-na innebar till att statliga tillgångar hade reats ut.⁵¹ En socialdemokratisk tidning konstaterade att 3,7 miljarder kronor hade "privatiserats bort" från staten – och därmed skattebetalarna – till ett mindre antal privata ägare.⁵² I en riksdagsmotion kallade socialdemokrater regeringens hittills genomförda privatiseringar för "uppseendeväckande utmanade" och Celsiusförsäljningen utnämndes till en av 1990-talets största politisk-ekonomiska skandaler.⁵³

Möjligen i ljuset av denna kritik och åtminstone i enlighet med sin ambition om ett spritt aktieäggande i den tongivande propositionen från 1991, aktiverade nu regeringen på allvar begreppet folkaktier i de fortsatta privatiseringarna. Det gällde dels försäljningsupplägget, dels retoriken. Först ut under 1994 var skogsbolaget AssiDomän. Näringsminister Per Westerberg deklarerade att detta var ett typiskt exempel på 1990-talets nya folkaktie.⁵⁴ I intervjuer uttryckte han en förvissning om att ägandet skulle bli verkligt spritt bland svenska folket.⁵⁵ Förutsättningen var i alla fall bästa tänkbara: "Det här är den största aktieförsäljningen någonsin till svensk allmänhet", hävdade Westerberg.⁵⁶

Statliga skogsmyndigheten Domänverket hade ombildats till aktiebolag 1992 och i slutet av 1993 gått samman med likaledes statligt ägda förpackningsföretaget ASSI. Med förvärvet av skogs- och pappersindustrikoncernen NCB i början av 1994 var samtliga statliga skogsintressen samlade i AssiDomän AB inför vårens försäljning av 53,5 miljoner aktier, vilket motsvarade knappt hälften av aktierna i bolaget. 70% av aktierna var ämnade för anställda och allmänheten, vilka skulle få mellan 5 och 10 procent rabatt i förhållande till institutioner och större investerare. Rabatten avsåg poster på mellan 50 och 250 aktier. Det gick bra att köpa 300 eller fler aktier, men då var det till fullpris.⁵⁷ Signalen var tydlig – den här gången skulle småspararna gynnas.

En av åtgärderna för att minska risken för lukrativa "klipp" för större investerare, och uppfylla målsättningen om en spridd folkaktie, hade varit att förkorta anbudstiden jämfört med de kritiserade tidigare privatiseringarna.⁵⁸ Prospekten publicerades 28 februari och därefter följde en åtta dagar lång anbudsperiod där institutioner fick inkomma med bud på aktierna.⁵⁹ Dagen efter, den 8 mars, sattes fullpriset till 151 kronor per aktie och det rabatterade till 138 kronor, vilket motsvarade 8,6% rabatt. De 86-sidiga prospekten fanns att hämta på post- och bankkontor, men 4,2 miljoner svenska hushåll mottog nu också en förenklad åttasidig

ETT ERBJUDANDE FRÅN SVENSKA STATEN

NÄSTA VECKA ÄR DU VÄLKOMMEN.

SVENSKA STATEN ERBJUDER inom kort drygt 37 miljoner aktier i AssiDomän till försäljning till hela svenska folket. För att visa att man önskar en verkligen bred spridning av aktierna, får allmänheten köpa med rabatt. Rabatten gäller för köp av högst 250 aktier per person, just för att så många som möjligt ska kunna bli aktieägare i detta intressanta framtidsföretag.

Du får gärna anmäla dig för att köpa ytterligare aktier, men då utan rabatt. Priset offentliggörs den 9 mars.

Anmälningstiden för köp är kort: 9 - 21 mars. Alla Sveriges hushåll kommer dessförinnan att få mer information om erbjudandet, samt anmälningssedel, hem i brevlådan.

Glöm inte att lämna din anmälan i tid.

ANMÄLAN LÄMNAS 9-21 MARS RABATTERAT PRIS

AssiDomän

ASSIDOMÄN-AKTION KOMMER ATT ERBJUDAS TILL FÖRSÄLJNING PÅ SE-BESTÄ BANC- OCH POSTKONTOR FRÅN DEN 9 MARS. MER INFORMATION LÄMNAS RVEN PÅ TELEFON 020-93 93 93 SAMT PÅ TVÄ TEXT-TV SIDAN 190.

Fig. 2
Arbetet Nyheterna,
 1 mars 1994

broschyr med bindande teckningsanmälan.⁶⁰ Liksom anbudsperioden var anmälningstiden kort, mellan 9 och 21 mars. Eftersom minimumposten att teckna sig för var 50 aktier, behövde alla svenskar ta ett relativt snabbt beslut om att investera minst cirka 6 900 kronor i AssiDomän-aktier.⁶¹ När det gällde finansiering av aktieköpet fick företagets anställda ett erbjudande – tillsammans med den särskilda broschyr som distribuerades till de anställda följde en ansökan om lån hos SE-banken på upp till 60 000 kronor.⁶²

Jämte tidningarnas redaktionella bevakning av försäljningen, annonserade AssiDomän mellan januari och mars i dags- och affärspress. Helsidesannonserna var bildsatta med färgfotografier som förmedlade en känsla av ett tidlöst och ostört svenskt skogslandskap (för exempel, se fig. 2 och 3). Några tecken på industriell verksamhet förekom inte, däremot syntes spår av djurliv (ekorre och myrstack) och mänsklig kultur (grusväg och gårdsgård). Annonstexterna lyfte fram AssiDomän som en svensk verksamhet med långa traditioner som nu också stod stark i internationell

ETT ERBJUDANDE FRÅN SVENSKA STATEN

VARJE AKTIE I ASSIDOMÄN MOTSVARAR
CIRKA TRETTIO TRÄD PÅ ROT.

EN FRISK, PRODUKTIV skog rymmer cirka tusen träd per hektar. Det betyder i runda tal att det växer 3.400.000.000 träd i AssiDomäns skogar. Och de blir bara fler och fler, eftersom tillväxten är större än avverkningen.

Ett bättre kapital än så är svårt att tänka sig, för ett skogsindustriföretag som förädlar skog till efterfrågade produkter.

Kanske kan skogen också bidra till att ge dina pengar en bra och långsiktig tillväxt, om du villjer att investera dem i AssiDomän.

Svenska staten erbjuder nu drygt 37 miljoner aktier i AssiDomän till svenska folket - med rabatt. Sista anmälningsdag är den 21 mars. Anmälningssefflar och mer information finns på de flesta bank- och postkontor.

ASSIDOMÄN

ASSIDOMÄN-AKTIER BEHÖVS INOM FÖRSÄLJNING PÅ DE FLESTA BANK- OCH POSTKONTOR.
MER INFORMATION LÄMNAS ÄVEN PÅ TELEFON 020-55 95 95 SAMT PÅ TVÄ TEXT-TV SIDAN 190.

Varje aktie motsvarar cirka 30 träd på rot.

Fig. 3
Expressen,
11 mars 1994

konkurrens: "Följ din skog ut i världen".⁶³ Skogen var en både uråldrig och pålitlig tillgång: "Skogen står där den står, även om börsen går upp och ner".⁶⁴ Erbjudandet till svenska folket att köpa aktier i företaget uttrycktes i självsäkra men riskmedvetna ordalag: med den generösa rabatten var förhoppningen att många svenskar skulle bli delägare och "kanske kan skogen också bidra till att ge dina pengar en bra och långsiktig tillväxt".⁶⁵

Medielogiken gjorde också att företaget framstod som begripligt och tillgängligt. AssiDomäns verksamhet var relativt bred – från skogsinnehav till träförädlings- och förpackningsindustri – men det var helt och hållet möjligheten att "köpa skog" som stod i centrum när tidningarna rapporterade. "Alla ska få köpa skog" löd kort och gott en *Dagens Nyheter*-löpsedel, "Statens skog kan bli din" var rubriken på en *Expressen*-artikel och *Dagens Industri* konstaterade att företagets budskap var att "alla ska bli delägare i den värdefulla svenska skogen".⁶⁶ Ibland var det ännu mer konkretiserat när själva träden beskrevs vara till salu.⁶⁷ *Dagens Industri* kopplade försäljningen till den svenska skogsindustrins långa historia: "Det är ju egent-

ligen självklart att Sveriges mesta basnäring och nationella tillgång ska tillhöra folket genom att bli en riktig 'folkaktie'".⁶⁸

Vidare gav tidningarnas bevakning förutsättningar för en upplevelse av föreställd gemenskap med andra svenskar som övervägde köp av AssiDomän-aktier. Tillsammans med den broschyr som alla hushåll mottagit kunde även de mindre insatta känna sig inkluderade i denna till synes nationella angelägenhet. I artiklar utvärderade diverse "börsproffs" företagets potential att bli en god investering. Över lag gavs rådet att köpa.⁶⁹ Två dagar före försäljningsstart refererades en opinionsundersökning som visade att en tredjedel av svenskarna var intresserade av aktien. Bland AssiDomäns anställda var siffrorna betydligt högre – nio av tio chefer liksom 60% av de kollektivanställda hade sagt sig överväga köp.⁷⁰

Efter anmälningsperiodens slut konstaterade tidningarna att "AssiDomän blev den folkaktie som näringsminister Per Westerberg drömt om".⁷¹ 590 000 svenskar hade anmält intresse att köpa aktier för totalt 19 miljarder kronor, vilket ministern betecknade som "[e]n utomordentlig succé och en spridning som saknar motstycke".⁷² Med aktier till salu för endast 7,6 miljarder kronor innebar det att aktien var kraftigt övertecknad. Alla intresserade tilldelades 50 aktier och lottdragning avgjorde vilka av dem som tecknat sig för fler som fick köpa ytterligare. AssiDomän tillhörde nu den exklusiva skaran börsbolag med mer än 100 000 ägare. Företaget hade glidit in på en andraplats, efter Trygg-Hansa, bland svenska folkaktier.⁷³

Stadshypotekskampanjen 1994: "Från folkhem till folkaktie"

Några månader senare var det dags för försäljning av aktier i bolåneinstitutet Stadshypotek. Till skillnad från AssiDomän var det inte fråga om en försäljning av ett statligt ägt företag, eftersom Stadshypotek med sina rötter i 1800-talets landsomfattande stadshypoteksrörelse närmast betraktades som ägarlöst.⁷⁴ Däremot var det riksdagen som hade beslutat att Stadshypotek skulle bli ett börsbolag med ett spritt aktieäggande under 1994. Efter noteringen på Stockholmsbörsen var ambitionen att privatpersoner skulle äga 64%, anställda 1% och staten resterande 35% av aktierna. Erbjudandet om att köpa aktier gick emellertid inte ut brett till den svenska allmänheten, utan riktades till Stadshypoteks 760 000 låntagare och 900 anställda. För dem var det en väsentlig rabatt som nu lämnades – aktier till ett värde av 9 miljarder skulle emitteras för 3 miljarder kronor.⁷⁵ Att dessutom de bolånekunder som inte ville köpa aktier kunde sälja sin teckningsrätt gjorde att tidningar omnämnde försäljningen som "guldregn", "gratisaktier" och "rekordklipp [...] med garanterad vinst".⁷⁶

samtliga med olika Carl Larsson-verk (för exempel, se fig. 4 och 5). Konstnärens målningar av borgerligt hem- och familjeliv i förra sekelskiftets Dalarna hade under 1900-talets gång blivit svenska kulturella ikoner. Även om de i annonserna återgivna konstverken som alla föreställde idylliska, natursköna hemmiljöer hade tillkommit i en tid som inte motsvarade folkhemsepoken, föreslogs associationerna gå mot ett gemensamt svenskt historiskt medvetande. Stadshypotek placerade sig där som en central aktör i utvecklingen mot ett tryggt och vackert folkhem/hem för folket – i den bokstavliga såväl som den bildliga betydelsen. Eftersom samtliga låntagare redan hade mottagit köperbudanden, torde också syftet med annonserna ha varit att skapa bredare samhällelig *goodwill* kring Stadshypotek inför framtida aktieförsäljningar. Genom att i annonserna rikta sig även till den majoritet av svenskarna som inte fått erbjudanden – de uppmanades sända in kupong eller ringa Talsvar för mer information – förstärktes det upprepade budskapet om att Stadshypotek verkligen var ”hela svenska folkets aktie” (om än inte riktigt ännu).⁸⁰

Snarare än en kampanj för ett verkligt spritt ägande, kan Stadshypoteksförsäljningen beskrivas som en fördjupning av privatpersoners befintliga engagemang på finansmarknaden. Att flera finansiella identiteter skapas och sammanlänkas är en bärande idé inom finansialiseringsforskningen. Under de senaste decennierna har såväl statliga reformer som en mängd kommersiella aktörer pådrivit medborgare att bli bolånetagare, pensionssparare, börsinvesterar, kreditkortsinnehavare och så vidare. Privatpersoner uppmanas att gå från löntagare och passiv sparare till aktiv konsument på finansmarknaden. På så vis, hävdar kritiska forskare och kommentatorer, sammanfaller människors privatekonomiska intressen och mål med näringslivets och finansvärldens – pengar ska röra sig och, framför allt, växa.⁸¹ Bolåneinstitutet Stadshypotek hade under åren närmast före börsnoteringen lanserat nya sparprodukter: privatobligationer under 1987 och, efter regeringens pensionsreform som trädde i kraft 1 januari 1994, individuellt pensionssparande tidigare under 1994.⁸² Marknadsföringen mot låntagarna om att också bli aktieägare senare samma år kan ses i ljuset av denna gradvisa introduktion av en anmodad roll som aktiv finansiell konsument. Samtidigt genomsyrades lanseringarna av Stadshypoteks profilering som en aktör på småspararens, och därmed folkets, sida sedan över ett sekel. När bolaget under 1995 annonserade om start av också en egen bankverksamhet, med fokus på generösare inlåningsränta än andra banker, låg det nära till hands att marknadsföra denna i samma anda – som en folkbank.⁸³

Aktiefrämjandets folkaktieprojekt 1994–1995: ”Vår tids folkrörelse”

Lär dig att spara i aktier! Nu startar den hittills största folkbildningen i aktiekunskap. I dag sparar 3,8 miljoner svenskar i aktier. Det är en ökning med en halv miljon bara under senaste året. Flertalet av de nya aktieägarna är kvinnor: Unga, boende på landsbygden och i mindre orter. Det innebär att också vanligt folk nu sparar i aktier – vår tids folkrörelse!⁸⁴

Såväl AssiDomän- som Stadshypoteksförsäljningarna lockade drygt en halv miljon svenskar att köpa aktier i företagen. Detsamma gällde läkemedelsföretaget Pharmacia som såldes ut av staten strax efter AssiDomän under försommaren 1994 och då fick 520 000 nya aktieägare.⁸⁵ Regeringen, med näringsminister Per Westerberg i spetsen, uttryckte generellt belåtenhet med siffrorna och tidningar konstaterade att företagen infriade förhoppningarna om att skapa ”folkaktier”. Utifrån den brukliga definitionen av ett folkaktiebolag – minst 100 000 ägare – kvalade de in med råge. Men med en befolkning på ungefär 8,8 miljoner var det långt ifrån en majoritet av svenskarna som nu ägde andelar i AssiDomän, Stadshypotek och Pharmacia. Bakom kulisserna fanns orosmoln – regering och näringsliv önskade öka antalet aktieinvestorer ytterligare för att säkra fortsatt riskkapitalinflöde, vilket inte minst krävdes för att kommande avsedda privatiseringar skulle vara möjliga. Samtidigt fanns det strukturella och praktiska utmaningar i att ha många små ägare. Dels innebar det komplicerade tekniska lösningar och höga kostnader för företagen, till exempel för lagstadgad distribution av årsredovisningar till samtliga. Dels var avkastningen låg för den enskilde aktieägaren, vilket antogs sänka motivationen att behålla och framför allt utöka innehavet. När Per Westerberg förde diskussioner med lobbyingorganisationen Aktiefrämjandet under våren 1994 betecknades detta som ”folkaktieproblemet”.⁸⁶ Diskussionerna utmynnade i Folkaktieprojektet. Som avsnittets inledningscitatt visar prov på kom projektet att kretsa kring två ytterligare begrepp med folkprefix, båda med förankring i Sveriges socialpolitiska historia: folkbildning och folkrörelse.

Stiftelsen Aktiefrämjandet hade inrättats 1976 av intresseorganisationen Aktiespararna med uppdraget att öka kunskapen om och intresset för aktier bland allmänheten. Inför Folkaktieprojektet skrev Aktiefrämjandet att det visserligen fanns 3,5 miljoner aktiesparare i Sverige, men att endast ungefär en miljon av dessa bedömdes ha tillräckliga kunskaper för att ”delta i ett direkt och aktivt aktiesparande” och att den siffran behövde fördubblas för att ”folkaktieidén” skulle lyckas.⁸⁷ Det planerade projektet avsåg således, utöver att driva på utvecklingen av effektivare informations-system för att börsbolagen skulle kunna hantera många ägare, att nå en

miljon svenskar genom en folkbildningskampanj under våren 1995. Det skulle huvudsakligen göras genom dels studiecirklar i aktiekunskap hos de fem stora studieförbunden (ABF, Folkuniversitetet, Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan och TBV) under devisen "Lär dig spara i aktier!", dels en "aktiebrevskola" i ett trettiootal lokala och regionala dags-tidningar under sex veckor. Varje vecka skulle en lokal vinnare utses bland dem som skickade in rätt svar på brevskolans tävlingsfrågor. Tidnings-samarbetet skulle även inkludera distribution av en annonsfinansierad bilaga innehållande reportage och analyser kring aktiemarknaden. Dessutom hade stiftelsen planer på en TV-programserie om aktier vilken skulle avslutas med en direktsänd "aktiegala".⁸⁸

I kommunikationen utåt, till samarbetspartners och allmänheten, underströks folkbildningsaspekten. Med över 3,5 miljoner aktieägare, alltså 44% av befolkningen, framhöll Aktiefrämjandet att aktiesparandet var mer utbrett i Sverige än i något annat land ("Folkaktiefenomenet växer"), men kunskapen var ännu bristfällig om denna sparform som var mer komplicerad och riskfylld än till exempel banksparande. Med hänvisning till att allt fler demografiska grupper nu var representerade bland svenska aktieägare efter de senaste årens privatiseringar var "behovet av kunskap om sparande i aktier än större än någonsin" och tillsammans med en lång rad samarbetspartners lanserades "aktiemarknadens största och folkligaste informations- och utbildningssatsning någonsin".⁸⁹ "Alla är med!" avslutades tidningsannonser och retoriken anspelade på folkrörelsernas verksamhet: "Med Folkets hus eller andra lokaler fyllda till bristningsgränsen med en aktieintresserad allmänhet..." och "Från Kiruna till Trelleborg kommer det svenska folkhushållet gå man ur huse för att utbilda sig i aktiekunskap".⁹⁰

Samtliga fem stora studieförbund i Sverige deltog alltså i projektet, men för arbetarrörelsens studieförbund ABF hade det inte varit självklart att inleda samarbetet med Aktiefrämjandet. En ABF-chef som hade haft möte med Folkaktieprojektets projektledare uttryckte i ett brev till kollegor tvivel huruvida fortsatt kontakt borde avvisas av ideologiska skäl. Till slut följdes dock en mer pragmatisk linje: med flera miljoner svenska aktieägare måste "många av dem ju vara 'vårt' folk" (underförstått, från arbetarklassen). Dessutom ägde många fackmedlemmar redan aktier i de företag som de var anställda i, resonerade chefen.⁹¹ Detta liknade Aktiefrämjandets egen argumentation för folkbildningskampanjen – intresset, och ägandet, fanns redan hos svenska folket och nu återstod adekvat kunskapsförhöjning. Vid genomgång av ett sjuttiootal lokala ABF-avdelningars kursprogram från våren 1995 återfanns emellertid aktiekurser inte mer än i var tionde, och endast i fyra fall var det explicit att kursen tillhörde Folkaktieprojektet.⁹² Däremot var marknadsföringen av dessa tagen från

Aktiefrämjandets egen retorik. Kursbeskrivningen "Folkaktien" hos ABF Vänersborg-Färgelanda inleddes med: "Vanligt folk sparar nu i aktier – vår tids folkrörelse".⁹³

Hur många svenskar som deltog i Folkaktieprojektets studiecirklar hos ABF och de övriga studieförbunden är svårt att avgöra utifrån tillgängligt källmaterial, men troligen uppnåddes inte riktigt Aktiefrämjandets ambitioner. Stiftelsen hade rekryterat kursledare hos lokala bankkontor, och ett 70-tal bankanställda medtogs på en lista över tillgängliga cirkelledare.⁹⁴ Inför projektstarten meddelade Aktiefrämjandet i en annons att 4–5 000 kurser på över 300 orter skulle hållas under våren 1995 med 40–50 000 deltagare.⁹⁵ Två dagar senare rapporterades dock endast knappt 10 000 ha anmält sig till aktiekunskapskurserna hos studieförbunden.⁹⁶ Även projektets TV-inslag verkar ha blivit realiserat i mindre skala än vad Aktiefrämjandet till en början föresatt sig. I stället för den avsedda veckovisa programserien, inkorporerades Folkaktieprojektet i ett avsnitt av TV4:s befintliga ekonomimagasin "Stora pengar". Men den direktsända aktiegalan den 14 maj hade i alla fall en bred, underhållande ansats med bland annat en tävling mellan TV-tittare och vinnarna i tidningarnas brevkolor, "aktieproffs" som fick investera tre fiktiva miljoner och den populära skådespelaren Johannes Brost som yuppiemäklare.⁹⁷

Stiftelsens avsikt att nå bortom redan kunniga aktieinvesterarare i Sverige kan vidare noteras i händelseutvecklingen kring tidningsbilagan som skulle distribueras av de i projektet medverkande dagstidningarna. Strax innan bilagan skulle gå till tryck stoppades den av Aktiefrämjandet, då projektledningen ansåg att företaget som hade haft uppdraget att producera bilagan missbedömt den tilltänkta målgruppens kunskapsläge. Innehåll och språk ansågs tala till en betydligt mer insatt investerare. Eftersom stiftelsen drog sig ur kontraktet alltför sent, enligt motparten, ledde detta till en tvist där advokatbyråer kopplades in med hot om stämning.⁹⁸ I såväl intern som extern kommunikation omnämnde företrädare för Aktiefrämjandet den avsedda mottagaren som "Stina i Hoting", "Vera Karlsson Borås" och "Vera i Hoting" – alltså en kvinna i landsbygd eller småstad.⁹⁹ Ett brev med synpunkter på hur bilagan skulle målgruppsanpassas avslutades med orden "folkligt, folkligt".¹⁰⁰

Oavsett Folkaktieprojektets faktiska utfall var det ett synbarligen legitimt projekt som engagerade aktörer från en rad samhällssfärer: banker, dagstidningar, TV och studieförbund. Med syfte att skapa fler och mer aktiva aktiesparare bland svenska privatpersoner, använde Aktiefrämjandet folkaktiebegreppet för att beskriva det redan existerande intresset för aktieäggande såväl som lansera visionen att väsentligt öka befolkningens köp av aktier till fördel för "allmänhetens privatekonomi, statens finanser och näringslivets utveckling".¹⁰¹ Med statistiken om de nya demografiska

grupper som nyligen blivit aktieägare kunde även begreppen folkrörelse (svenskarnas redan utbredda aktieintresse) och folkbildning (behovet av att öka aktiekunskapen) aktiveras. Också en organisation med rötter i arbetarrörelsen, ABF, kunde delta på de premisserna.

Avslutande diskussion

Att aktieägandet i samband med privatiseringsprogrammet hade spridits till fler demografiska grupper användes som argument för ytterligare bodelsprivatiseringar fortsatt under 1990-talet.¹⁰² Men redan under 1995, alltså året efter de profilerade försäljningarna, minskade aktieinnehaven bland både låginkomsttagare och Norrlandsboende, det vill säga två av de kategorier som just hade lyfts fram som nya grupper aktieägare i Sverige.¹⁰³ Även det totala antalet ägare gick ned. Så tidigt som vid 1994 års utgång kvarstod bara 440 000 AssiDomän-ägare av de ett halvår tidigare 590 000.¹⁰⁴ Tre år senare var antalet nere på 300 000.¹⁰⁵ Detta stämmer med mönstret från privatiseringarna i Storbritannien under 1980-talet, där allmänhetens aktieköp ofta visade sig vara kortsiktiga investeringar som i många fall präglats av drömmar om snabba klipp. Icke desto mindre hade många briter för första gången köpt (och sålt) aktier.¹⁰⁶

Folkaktiekampanjerna i Sverige fungerade som ”demokratiserande” på liknande vis; på längre sikt hade de breda folklagen utökat sin erfarenhet av aktiemarknaden snarare än sitt faktiska innehav. Ägarfördelningen på Stockholmsbörsen blev också under 1990-talet alltmer förskjuten till det institutionella ägandets fördel (alltså precis det som 1994 års kampanjer tog spjörn emot). Det utländska ägandet gick från cirka 8% i slutet av 1980-talet till nästan 40% tio år senare. Hushållens andel halverades samtidigt mellan tidigt 1980-tal (cirka 30%) och millennieskiftet (cirka 15%).¹⁰⁷ Analysen har visat att begreppet folkaktier handlat om den rent numerära ägarspridningen och om vilka demografiska kategorier som ägt, men sällan om fördelning av innehaven och följaktligen inte om vilket reellt ekonomiskt inflytande som folkaktieäggande gett. AssiDomän är ett tydligt exempel. Även om hundratusentals svenska småsparare ägde andelar av AssiDomän 1994 – nära 99% av ägarna hade max 500 aktier – uppgick deras totala aktiekapital endast till 25% av företaget. Ett mindre antal stora investerare, inklusive staten, ägde tre fjärdedelar.¹⁰⁸

När folkaktiebegreppet började brukas i Sverige vid 1900-talets mitt aktualiserade det själva synen på ägande – enbart om ägande förstås som privat ägande kan begreppet berättigas. Under folkkapitalism- och ägardemokratidebatterna hävdade vänstern att folket redan ägde de statliga tillgångarna genom sitt medborgarskap och att eventuella vinster tillföll dem genom välfärdssamhället. Högern menade att ett spritt (”folkligt”)

ägande endast kunde komma till stånd genom privatiseringar. Båda sidorna anklagade varandra för att sträva efter centraliserat ägande (hos staten respektive hos ett fåtal privata ägare). Liknande argumentationslinjer fanns ännu bland politiker i samband med 1990-talets privatiseringsvåg.

Men som visats ovan genomgick folkaktiebegreppet i det mer allmänna offentliga samtalet en omkontextualisering under 1960- och 1970-talen – dess politisk-ideologiska betydelser hamnade i skymundan för föreställningen om nationell samling kring enskilda framgångsrika storföretag, allra tydligast Volvo. På så vis kunde folkaktier under 1990-talets aktieförsäljningar marknadsföras som ett partipolitiskt närmast neutralt koncept med fokus på stolthet över och tilltro till svensk industri. Inför en befolkning som redan under 1980-talet väsentligt utökat sitt engagemang på finansmarknaden, kunde idén om demokratisering genom folkaktieäggande framstå som både förnuftig och inkluderande. Analysen har åskådliggjort hur folkaktiekampanjerna 1994–95 (AssiDomän, Stadshypotek och Folkaktieprojektet) som syftade till utökat privat ägande, anknöt till en begreppsvärld som traditionellt förknippats med det socialdemokratiska välfärdssamhället – folkhemmet, folkbildning, folkrörelse. I centrum fanns hederskänslan över traditionsrik nationell industri som svenska folket inte bara kunde samlas kring, utan nu också äga en del av.

Efter den borgerliga regeringens valförlust hösten 1994 lades privatiseringsprogrammet formellt ned. Den nya socialdemokratiska regeringen tog emellertid vid med redan initierade privatiseringar.¹⁰⁹ Partiet hade sedan 1980-talet reformerat delar av sin politik i marknadsliberal riktning. Den så kallade tredje vägen var en kompromiss mellan traditionell välfärdsstatlig socialdemokrati, vilken minskat i legitimitet i och med 1970-talets industrikras och en alltmer globaliserad ekonomi, och annalkande nyliberala strömningar. En reducerad statlig sektor, avregleringar och privatiseringar var numera inslag också i socialdemokratisk politik.¹¹⁰ Vid Teliäfsörsäljningen 2000 spelade folkaktiebegreppet för sista gången en avgörande roll i marknadsföringen. Den av regeringen orkestrerade reklamkampanjen beskrev inte bara telekombolaget som den nya folkaktien utan också aktiesparande som en ”folksport”.¹¹¹ Knappt en miljon svenskar köpte aktier i Telia som alltfjämt är Sveriges näst mest spridda aktie med cirka 434 000 ägare. Det är också det börsbolag med flest ägare som endast har innehav i ett företag, vilket indikerar att en hel del privatpersoner som inte investerat på börsen vare sig före eller efter 2000 hoppade på Teliätåget.¹¹² Idag finns 28 börsnoterade svenska företag med fler än 100 000 ägare.¹¹³ Även om folkaktiebegreppet knappast längre används för att marknadsföra aktieköp eller legitimera privatiseringar, är andelsäggande i stora traditionsrika bolag ännu en framträdande företeelse bland svenskarna – eller, om man så vill, en ”folkrörelse”.

Noter

1. Osign., ”Den mäktigaste folkrörelsen: Fler aktieägare än löntagare i Sverige”, *Dagens Industri*, 18 januari 2000.
2. Mats Larsson, ”Stockholms fondbörs 1863–2013 – en översikt”, i Mats Larsson (red.), *Stockholmsbörsen på en förändrad finansmarknad* (Stockholm: Dialogos, 2016), 48–49; Lennart Schön, *En modern svensk ekonomisk historia: Tillväxt och omvandling under två sekel*, 4 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2014), 437; Alexis Stenfors m.fl., ”The Swedish Financial System”, *FESSUD Studies in Financial Systems*, nr 13 (2014), 29–30, https://fessud.org/wp-content/uploads/2012/08/The-Swedish-financial-system_FESSUD-studies-in-financial-systems-13.pdf (6 mars 2025).
3. Tom Petersson, ”Det privata aktieägandet i Sverige”, i Mats Larsson (red.), *Stockholmsbörsen på en förändrad finansmarknad* (Stockholm: Dialogos, 2016), 268.
4. Dick Forslund, *Hit med pengarna! Sparandets genealogi och den finansiella övertalningens vetandekunst* (Stockholm: Carlssons, 2008), 180–206; Erik Lidén och Olle Rosander; *Lösamma aktietips? Verkligheten bakom tidningarnas och analytikernas aktieråd* (Stockholm: Ekerlids, 2006), 115–121.
5. Euroclear, ”Aktieägarrapporten 2024”, 14–15, <https://www.euroclear.com/sweden/sv/aktieagarrapporten-euroclear-sweden.html> (2025-03-06); Petersson, ”Aktieägandet”.
6. Jenny Andersson m.fl. (red.), *Marknadens tid: Mellan folkhemskapitalism och nyliberalism* (Lund: Nordic Academic Press, 2023); Bengt Larsson, Martin Letell och Håkan Thörn (red.), *Transformations of the Swedish Welfare State: From Social Engineering to Governance?* (New York: Palgrave Macmillan, 2012); Magnus J. Ryner, *Capitalist Restructuring, Globalisation and the Third Way: Lessons from the Swedish Model* (London: Routledge, 2002); Stenfors m.fl., ”Financial System”.
7. Oskar Broberg, ”Vi skapar en ny marknad! Vill du vara med? Historien om när börsen blev ekonomins naturliga mittpunkt”, i Jenny Andersson m.fl. (red.), *Marknadens tid: Mellan folkhemskapitalism och nyliberalism* (Lund: Nordic Academic Press, 2023); Larsson, ”Stockholms fondbörs”; Petersson, ”Aktieägandet”.
8. Finansinspektionen, ”Den svenska bolånemarknaden”, 2024, <https://www.fi.se/contentassets/0bca26d6822a408abf81273a6e4da176/bolanerapport-den-svenska-bolanemarknaden.pdf> (2 april 2025); Lena Pettersson, *Skuldsatt: Om hur obetalda lån blev en lysande affärsidé* (Stockholm: Norstedts, 2023); Stenfors m.fl., ”Financial System”, 113.
9. Petersson, ”Aktieägandet”; Fredrik Pettersson, Gustav Sjöholm och Fredrik Hård, ”Fondmarknadens utveckling 1979–2019: Så blev Sverige världsmästare i fondsparande” (Stockholm: Fondbolagens förening, 2019), https://www.fondbolagen.se/globalassets/faktaindex/studier-o-undersokningar/langtidsstudier/40_ars_studie.pdf (6 mars 2025); Mats Larsson, *Staten och kapitalet: Det svenska finansiella systemet under 1900-talet* (Stockholm: Förlaget Näringslivshistoria, 2021); Urban Lundberg, red., *Mellan folkbildning och fondrådgivning: Nya perspektiv på pensionssystemet* (Stockholm: Institutet för framtidsstudier, 2007); Anette Nyqvist, *Opening the Orange Envelope: Reform and Responsibility in the Remaking of the Swedish National Pension System* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016).
10. Euroclear, ”Aktieägarrapporten 2024”, 9; Fredrik Nordström, ”Den svenska fondmarknaden idag”, https://www.fondbolagen.se/fakta_index/fondmarknadens-utveckling/ (6 mars 2025).
11. Matthew Francis, ”A Crusade to Enfranchise the Many’: Thatcherism and the ‘Property-Owning Democracy’”, *Twentieth Century British History* 23, nr 2 (2012);

Brian Lund, "A 'Property-Owning Democracy' or 'Generation Rent'?", *The Political Quarterly* 84, nr 1 (2013).

12. Julia C. Ott, *When Wall Street Met Main Street: The Quest for an Investors' Democracy* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011); Victor Perlo, "'People's Capitalism' and Stock-Ownership", *The American Economic Review* 48, nr 3 (1958); Janette Rutterford och Dimitris P. Sotiropoulos, "The Rise of the Small Investor in the United States and United Kingdom, 1895 to 1970", *Enterprise & Society* 18, nr 3 (2017); Gerald F. Davis, "After the Ownership Society: Another World Is Possible", i Michael Lounsbury och Paul Hirsch (red.), *Markets on Trial: The Economic Sociology of the U.S. Financial Crisis: Part B* (Leeds: Emerald, 2010).

13. Amy Edwards, *Are We Rich Yet? The Rise of Mass Investment Culture in Contemporary Britain* (Oakland, California: University of California Press, 2022); Forslund, *Hit med pengarna!*; Kieran Heinemann, *Playing the Market: Retail Investment and Speculation in Twentieth-Century Britain* (Oxford: Oxford University Press, 2021).

14. Paul Crosthwaite, Peter Knight, Nicky Marsh, Helen Paul och James Taylor, *Invested: How Three Centuries of Stock Market Advice Reshaped Our Money, Markets, and Minds* (Chicago: University of Chicago Press, 2022); David Larsson Heidenblad och Charlotte Nilsson, "Personal Finance Bloggers as Self-Styled Knowledge Authorities: Performing, Embodying, and Circulating Knowledge Online in the 21st Century", i Johan Östling, David Larsson Heidenblad och Anna Nilsson Hammar (red.), *Knowledge Actors: Revisiting Agency in the History of Knowledge* (Lund: Nordic Academic Press, 2023); Adam S. Hayes och Ambreen T. Ben-Shmuel, "Under the Finfluence: Financial Influencers, Economic Meaning-Making and the Financialization of Digital Life", *Economy and Society* 53, nr 3 (2024); Lidén och Rossander, *Lönsamma aktietips?*; Helaine Olen, *Pound Foolish: Exposing the Dark Side of the Personal Finance Industry* (New York: Portfolio/Penguin, 2013).

15. Erik Andersson, Oskar Broberg, Marcus Gianneschi och Bengt Larsson, *Vardagslivets finansialisering* (Göteborg: Centrum för konsumtionsvetenskap, 2016); Paul Langley, *The Everyday Life of Global Finance: Saving and Borrowing in Anglo-America* (Oxford: Oxford University Press, 2008); Randy Martin, *Financialization of Daily Life* (Philadelphia: Temple University Press, 2002); Léna Pellandini-Simányi, "The Financialization of Everyday Life", i Christian Borch och Robert Wosnitzer (red.), *The Routledge Handbook of Critical Finance Studies* (Routledge: 2020).

16. Lisa Adkins, Melinda Cooper och Martijn Konings, *The Asset Economy: Property Ownership and the New Logic of Inequality* (Cambridge: Polity Press, 2020); Adam Harmes, "Mass Investment Culture", *New Left Review* 9, maj/juni 2001; Andreas Nölke, "Financialization and the Crisis of Democracy", i Philip Mader, Daniel Mertens och Natascha van der Zwan (red.), *The Routledge International Handbook of Financialization* (Routledge, 2020); Thomas Piketty, *Kapitalet i tjugoförsta århundradet* (Stockholm: Karneval, 2015).

17. Jesper Roine och Daniel Waldenström, "Wealth Concentration over the Path of Development: Sweden, 1873–2006", *Scandinavian Journal of Economics* 111, nr 1 (2009); Daniel Waldenström, *Superrika och jämlika: Hur kapital och ägande lyfter alla* (Stockholm: Mondial, 2024).

18. Osign., "Socialisering skrinläggs efter valet i Österrike: 'Folkaktier' märklig plan", *Aftonbladet*, 14 maj 1956. Se även B.H., "'Folkaktier'", *Arbetaren*, 10 juli 1956.

19. H.C., "Folkkapitalism", *Hudiksvallstidningen*, 6 maj 1957.

20. Osign., "Högerpartiet prutar lån med folkaktier i LKAB", *Göteborgs handels- och sjöfartstidning*, 16 maj 1957.

21. Nils Carlshamre, *Ägardemokrati* (Uppsala: Bokförlaget Medborgarskolan, 1965), 22–34; Stig-Björn Ljunggren, *Folkhemskapitalismen: Högers programutveckling under efterkrigstiden* (Stockholm: Tiden, 1992), 113–166.
22. Osign., ”Hjalmarsons giv till 1960-valet: Skattestopp, folkaktier, atomförsvar”, *Expressen*, 27 januari 1959.
23. Petersson, ”Aktieägandet”, 280–294.
24. Roland Spånt, ”Hushållens aktieäggande i Sverige”, *SOU 1981:105 Löntagarna och kapitaltillväxten*, 30, 46.
25. Sören Edgar, ”Volvos lönsamhet minskar?”, *Göteborgsposten*, 23 augusti 1974.
26. Spånt, ”Hushållens aktieäggande”, 19.
27. Euroclear, ”Aktieäggarrapporten 2024”; Petersson, ”Aktieäggandet”, 279.
28. Petersson, ”Aktieäggandet”, 293. Se även Volvo Cars, ”Vår Historia”, <https://www.volvocars.com/se/our-heritage/> (4 april 2025).
29. Lars Ramklint, ”Kapitalstarka köpare sökes”, *Dagens Nyheter*, 2 augusti 1987; Leif Åke Falk, ”Procordiaaffären får kritik av fp”, *Arbetet*, 8 augusti 1987.
30. Gunilla Herlitz, ”Trygg-Hansa – Sveriges mest spridda aktie”, *Dagens Industri*, 3 juni 1988; Trygg-Hansa, ”En miljon människor får dela på aktier för miljarder”, annons, *Svenska Dagbladet*, 14 oktober 1989.
31. Lars-Gunnar Wolmesjö, ”En titt i svenska folkets aktieportfölj”, *Göteborgsposten*, 11 oktober 1986; osign., ”Volvos vinst fortsätter att öka”, *Dagens Nyheter*, 22 maj 1986.
32. Eric Hilt, Matthew Jaremski och Wendy Rahn, ”When Uncle Sam Introduced Main Street to Wall Street: Liberty Bonds and the Transformation of American Finance”, *Journal of Financial Economics* 145, nr 1 (2022); Ott, *Wall Street*.
33. Janice M. Traflet, *A Nation of Small Shareholders: Marketing Wall Street after World War II* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2013).
34. James Chen, ”Blue Chip Stocks: Definition, Examples, and Investment Benefits”, *Investopedia*, 2025, <https://www.investopedia.com/terms/b/bluechipstock.asp> (17 september 2025).
35. Lars Trägårdh, *The Concept of the People and the Construction of Popular Political Culture in Germany and Sweden, 1848–1933* (Ann Arbor: University Microfilms International, 1996).
36. Bo Stråth, *The Organisation of Labour Markets: Modernity, Culture and Governance in Germany, Sweden, Britain and Japan* (London: Routledge, 1996), 75–77.
37. Henrik Björck, *Folkhemsbyggare* (Lund: Wallin & Dalholm, 2008); Fredrika Lagergren, *På andra sidan välfärdsstaten: En studie i politiska idéers betydelse* (Eslöv: Brutus Östlings Symposium, 1999); Bo Stråth, *Mellan två fonder: LO och den svenska modellen* (Stockholm: Atlas, 1998).
38. Märta Stenevi m.fl. (MP), ”Vi bygger det nya gröna folkhemmet: Miljöpartiets budgetmotion för 2023”, motion 2022/23:2275; Jimmie Åkesson, *Det moderna folkhemmet: En Sverigevänlig version* (Sölvesborg: Asp & Lycke, 2018).
39. Sheri Berman, ”The Folkhem was a Success Story”, i Kurt Almqvist och Kay Glans (red.), *The Swedish Success Story?* (Stockholm: Axel and Margaret Ax:son Johnson Foundation, 2004); Erik Åsard & W. Lance Bennett, ”The Rise and Fall of the Folkhem in Swedish Politics”, i Erik Åsard och W. Lance Bennett (red.), *Democracy and the Marketplace of Ideas: Communication and Government in Sweden and the United States* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).
40. Bosse Schön, ”Stämman rena ’skördefesten’”, *Aftonbladet*, 21 maj 1987.
41. Karl Gratzner, Mikael Lönnborg och Mikael Olsson, ”Collective Ownership in

Sweden: The State, Privatization and Entrepreneurship”, i Mikael Lönnborg, Benson Otieno Ndiege och Besrat Tesfaye (red.), *Beyond Borders: Essays on Entrepreneurship, Co-operatives and Education in Sweden and Tanzania* (Huddinge: Södertörns högskola, 2021), 181; Johnny Munkhammar, *Försäljning av statliga bolag under tre decennier* (Stockholm: Timbro, 2007), 4.

42. Gratzter, ”Collective Ownership”, 183–185; Lennart Waara, *Den statliga företagssektorns expansion: Orsaker till förstatliganden i ett historiskt och internationellt perspektiv* (Stockholm: Liber, 1980).

43. Larsson, *Staten och kapitalet*, 216–218.

44. Gratzter, ”Collective Ownership”, 185.

45. Edwards, *Are We Rich Yet?*; Heinemann, *Playing the Market*, kapitel 6. Se även Amy Edwards, ”Financial Consumerism: Citizenship, Consumerism and Capital Ownership in the 1980s”, *Contemporary British History* 31, nr 2 (2017).

46. Prop. 1991/92:69 *Privatisering av statligt ägda företag m.m.*

47. Prop. 1991/92:69, 3–5.

48. Prop. 1991/92:69, 6–7.

49. Prop. 1991/92:69, 8.

50. Rika Tillsammans, ”Historisk avkastning Stockholmsbörsen (SIXRX) per år sedan 1870”, <https://rikatillsammans.se/historik/sixrx/> (11 mars 2025).

51. Anders Jörle, ”SSAB berikar småsparare”, *Göteborgsposten*, 19 januari 1994; Dan Magnerot, ”Ny folkaktie i sikte”, *Dagens Nyheter*, 20 januari 1994; Johan Wallqvist, ”Statens skog kan bli din”, *Expressen*, 25 februari 1994.

52. Thomas Hedberg, ”Miljardrullningen”, *Arbetet Nyheterna*, 19 januari 1994.

53. Ingvar Carlsson m.fl. (s), ”Näringspolitiken”, motion 1993/94:N305.

54. Wallqvist, ”Statens skog”.

55. Jörle, ”SSAB”; Magnerot, ”Ny folkaktie”; osign., ”Klipp köpa av staten”, *Arbetet Nyheterna*, 19 januari 1994; osign., ”Skogsjätte ny folkaktie”, *Arbetet Nyheterna*, 22 januari 1994.

56. Annika Danielsson, ”Doldisar storägare i AssiDomän”, *Dagens Industri*, 10 mars 1994.

57. AssiDomän, ”Anmälningstiden för köp av aktier i AssiDomän är 9–21 mars”, 1994, Lunds universitetsbiblioteks vardagstryckssamling (nedan LUB Vardagstryck).

58. Madeleine Bruce-Martinsson, ”Bra tillfälle i AssiDomän”, *Dagens Industri*, 11 februari 1994.

59. AssiDomän, ”Inbjudan till förvärv av aktier i AssiDomän AB”, 1994, LUB Vardagstryck.

60. AssiDomän, ”Anmälningstiden”; Christer Hedberg, ”Första steget för ’folkaktie’”, *Svenska Dagbladet*, 1 mars 1994.

61. 6 900 kronor år 1994 motsvarar cirka 11 600 kronor i 2025 års penningvärde (SCB:s ”Prisomräknaren”, <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/prisomraknaren/>, 17 september 2025).

62. AssiDomän, ”Anmälan om köp av aktier i AssiDomän samt ansökan om lån i S-E-Banken för att finansiera förvärvet”, 1994, LUB Vardagstryck.

63. AssiDomän, ”Följ din skog ut i världen”, annons, *Göteborgsposten*, 2 februari 1994.

64. AssiDomän, ”Snart börjar försäljningen av aktier i AssiDomän”, annons, *Svenska Dagbladet*, 23 februari 1994.

65. AssiDomän, ”Varje aktie i AssiDomän motsvarar trettio träd på rot”, annons, *Expressen*, 11 mars 1994. Se även till exempel AssiDomän, ”Nu skapas ett nytt starkt

skogsindustriföretag”, annons, *Göteborgsposten*, 23 januari 1994 och AssiDomän, ”Nästa vecka är du välkommen”, annons, *Arbetet Nyheterna*, 1 mars 1994.

66. *Dagens Nyheter*, löpsedel, 20 januari 1994 (se även ”Folket får ’köpa skog’”, *Dagens Nyheter*, 20 januari 1994); Wallqvist, ”Statens skog”; Bruce-Martinsson, ”Bra tillfälle”.

67. Tristiana Trädlös, ”Alla mina trän! Skogen vi snart bara minns”, *Arbetet Nyheterna*, 10 mars 1994.

68. Urban Hallén, ”En skogens kung – i tiden”, *Dagens Industri*, 26 februari 1994.

69. Bruce-Martinsson, ”Bra tillfälle”; Wallqvist, ”Statens skog”; Thomas Hedberg, ”Assi inget snabbklipp”, *Arbetet Nyheterna*, 10 mars 1994.

70. Christer Hedberg och Lotta Welinder, ”Massägande kan bli dyrt”, *Svenska Dagbladet*, 7 mars 1994.

71. Roland Fransson, ”Dyrt vända småposter i folkliga AssiDomän”, *Dagens Industri*, 24 mars 1994.

72. Anders Jörle, ”AssiDomän blir den nya folkaktien”, *Göteborgsposten*, 24 mars 1994.

73. Jörle, ”AssiDomän”.

74. Hans Sjögren, red., *I takt och otakt med tiden: Stadshypotek mellan marknad och politik* (Stockholm: Ekerlids förlag, 2002), kapitel 1.

75. Annika Danielson, ”Stadshypotek ger 6 miljarder i rabatt”, *Dagens Industri*, 25 maj 1994; Björn Dickson, ”Stadshypotek blir folkaktie”, *Svenska Dagbladet*, 3 november 1993; Björn Suneson, ”Stadshypotek AB blir nästa folkaktie”, *Svenska Dagbladet*, 25 maj 1994; osign., ”Stadshypotek – ett klipp”, *Göteborgsposten*, 25 maj 1994.

76. Jan-Erik Persson, ”Så gör du rekordklipp på ditt lån”, *Idag*, 22 september 1994; Björn Suneson, ”Låntagare blir ägare till institut”, *Svenska Dagbladet*, 1 september 1994.

77. Suneson, ”Stadshypotek”; se även Dickson, ”Stadshypotek”.

78. Stadshypotek, ”Från folkhem till folkaktie”, annons, *Svenska Dagbladet*, 27 september 1994; Stadshypotek, ”Första folkaktien för folkhemmet”, 1994, LUB Vardagsstryck; Suneson, ”Låntagare”.

79. Dickson, ”Stadshypotek”.

80. Stadshypotek, ”Första folkaktien”.

81. Gerald Davis, *Managed by the Markets: How Finance Re-Shaped America* (Oxford: Oxford University Press, 2009); Harmes, ”Mass Investment Culture”; Langley, *Global Finance*.

82. Stadshypotek, ”En presentation av Stadshypotek AB”, 1994, LUB Vardagsstryck.

83. Stadshypotek, ”Stadshypotek startar ny folkbank”, annons, *Svenska Dagbladet*, 13 augusti 1995.

84. Aktiefrämjandet, ”Lär dig spara i aktier!”, annons, *Arbetet Nyheterna*, 8 februari 1995.

85. Mikael Björk, ”Pharmacia blev folkaktie”, *Dagens Industri*, 15 juni 1994.

86. Christer Hedberg, ”Minister behöver hjälp med folkaktie”, *Svenska Dagbladet*, 20 april 1994; Aktiefrämjandet, ”Folkaktier: Projektbeskrivning”, 13 juni 1994, Aktiespararnas arkiv, Centrum för Näringslivshistoria (nedan CfN).

87. Aktiefrämjandet, ”Folkaktier: Projektbeskrivning”. Se även brev från projektledare Håkan Hansson till aktie- och fondansvariga vid bankkontoren, 28 oktober 1994, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv, CfN.

88. Aktiefrämjandet, ”Här får du veta mer om Folkaktieprojektet”, 1994, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv, CfN; Aktiefrämjandet, ”Nu börjar Folkaktieprojektet!”, annons, *Dagens Industri*, 13 februari 1995. Se även brev från projektledare Håkan Hansson till de medverkande tidningarna, odaterat, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv, CfN; lista på medverkande dagstidningar, odaterat, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv,

CfN; avtal om försäljning av annonser till Folkaktieprojektets annonsbilaga, 19 december 1994, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv, CfN.

89. Aktiefrämjandet, "Här får du veta mer"; brev från VD Björn Karlin till potentiella annonsörer i tidningsbilagan, januari 1995, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv, CfN.

90. Aktiefrämjandet, "Nu börjar Folkaktieprojektet"; brev Karlin, januari 1995; Aktiefrämjandet, "Här får du veta mer".

91. Brev från Alf [utan efternamn], 20 september 1994, Arbetarrörelsens ABF-arkiv.

92. "ABF Vänersborg-Färgelanda", 1995, LUB Vardagstryck; "ABF Tranås", 1995, LUB Vardagstryck.

93. "ABF Vänersborg-Färgelanda".

94. Brev Hansson, 28 oktober 1994; "Studieledare för studiecirklar", Arbetarrörelsens ABF-arkiv.

95. Aktiefrämjandet, "Nu börjar Folkaktieprojektet!".

96. Peter Wahreus, "Aktielära för 10 000 vetgiriga", *Dagens Industri*, 15 februari 1995.

97. Osign., "Stora pengar, Brost", *Aftonbladet*, 14 maj 1995; osign., "TV i dag", *Dagens Nyheter*, 14 maj 1995. Se även brev till programledaren för "Stora pengar" Magnus Briggert, 28 februari 1995, pärm 1, Aktiefrämjandets arkiv, CfN.

98. Brev från VD Björn Karlin till advokat Björn Lindahl, 27 mars 1995, pärm 2, Aktiefrämjandets arkiv, CfN.

99. Brev från Ulf Nyrén i Aktiefrämjandets presidium, 16 mars 1995, pärm 2, Aktiefrämjandets arkiv, CfN; brev från projektledare Håkan Hansson, 17 mars 1995, pärm 2, Aktiefrämjandets arkiv, CfN; brev Karlin, 27 mars 1995.

100. Brev Nyrén, 16 mars 1995.

101. Aktiefrämjandet, "Här får du veta mer".

102. Lars Tobisson m.fl. (m), "Sparande och ägardemokrati", motion 1994/95:Fi213; Carl Bildt m.fl. (m), "Från statligt ägande till folkaktier", motion 1997/98:N209.

103. Göran Jonsson, "Hälften av svenskarna är aktieägare", *Dagens Industri*, 3 november 1995.

104. AssiDomän, "Årsredovisning 1994", LUB Vardagstryck.

105. AssiDomän, "Årsredovisning 1997", LUB Vardagstryck.

106. Heinemann, *Playing the Market*, kapitel 6.

107. Stenfors m.fl., "Financial System", 31; Petersson, "Aktieägandet", 312–313.

108. AssiDomän, "Årsredovisning 1994".

109. Gratzner, "Collective Ownership", 179.

110. Jenny Andersson & Kjell Östberg, *Sveriges historia 1965–2012*, del V (Stockholm: Norstedts, 2013); Kjell-Olof Feldt, *Den tredje vägen: En politik för Sverige* (Stockholm: Tiden, 1985).

111. Forslund, *Hit med pengarna!*, 198.

112. Euroclear, "Aktieägarrapporten", 15–16. Investör innehar förstaplatsen med 634 000 ägare.

113. Euroclear, "Aktieägarrapporten", 14.

Tack!

Artikeln är en del av ett forskningsprojekt om spar- och investeringskulturer och den ekonomiska självhjälpens historia i Sverige. Projektet finansieras av Vetenskapsrådet, diarienummer 2022-06206.